

UDK 272/273-472-051-772(497 Zagreb)
Primljeno: 1. 4. 2013.
Prihvaćeno: 8. 5. 2013.
Izvorni znanstveni rad

OBILJEŽJA IDENTITETA VJEROUČITELJA U ZAGREBAČKOJ NADBISKUPIJI

Denis BARIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
baric.denis@gmail.com

Sažetak

U radu su predstavljeni rezultati istraživanja o pojedinim obilježjima identiteta vjeroučitelja u Zagrebačkoj nadbiskupiji. U istraživanju je sudjelovalo 275 vjeroučitelja osnovnih i srednjih škola s područja Zagrebačke nadbiskupije koji su izrazili svoja mišljenja i stavove o nekoliko obilježja identiteta vjeroučitelja. U radu su ponajprije prikazane opće i specifične značajke vjeroučitelja, a potom rezultati vezani uz procjenu vjeroučitelja o tome koliko su pojedine kvalitete važne za identitet vjeroučitelja te koliko pojedini čimbenici utječu na identitet vjeroučitelja.

Vjeroučitelji procjenjuju da je duboka osobna vjera među ponuđenim kvalitetama od velike važnosti za identitet vjeroučitelja te da je zauzetost i briga Crkve za vjeroučitelje onaj čimbenik koji ponajviše utječe na identitet vjeroučitelja. Usporedba pojedinih skupina vjeroučitelja ukazuje na to da današnji vjeroučitelji nisu u svim iskazanim mišljenjima jedinstveni te da među njima postoje razlike ovisno o pojedinim obilježjima samih vjeroučitelja.

Dobiveni rezultati daju svojevrsnu informaciju o realnom stanju identiteta vjeroučitelja, dok s druge strane, mišljenja, stavovi i očekivanja vjeroučitelja pružaju temelj za promišljanja, planiranje i provedbu onih procesa koji pridonose izgradnji identiteta vjeroučitelja.

Ključne riječi: identitet, vjeroučitelj, kvalitete vjeroučitelja, čimbenici identiteta, skupine vjeroučitelja.

Uvod

Danas se sve učestalije govori o različitim oblicima identiteta.¹ Ujedno se identitet predstavlja i kao trajno stremljenje prema nečemu zbog čega se upotrebljavaju i različite sintagme poput: traženje identiteta, izgradnja identiteta, ali i kriza identiteta.² U pozadini svih oblika identiteta, kao i svih izričaja identiteta, jest osoba, odnosno osobni identitet koji se vezuje uz svaku osobu i neizbježno egzistencijalno pitanje: Tko sam? Da bi odgovorio na to pitanje, iz kojeg proizlazi mnoštvo drugih, čovjek dolazi svakodnevno u susret s različitim čimbenicima, institucijama i procesima koji na određen način, više ili manje uspješno, sudjeluju u izgradnji njegova identiteta. To je pokazatelj da osobni identitet nikada nije u potpunosti određen i dovršen, već je uvijek »objekt potrage, ponekad uz žrtvu i visoku cijenu, podložan krizi koja propitkuje i uznemiruje«³. Stoga i sve učestalije pojmove, kao što su: profesionalni identitet, nacionalni identitet, duhovni identitet i sl., ne valja shvatiti kao odvojene i različite odrednice identiteta u odnosu na osobni identitet, već kao čimbenike koji pridonose izgradnji osobnog identiteta.

U ovom smo radu razmotrili na koji način vjeroučitelji percipiraju vlastiti identitet, budući da vjeroučitelji svojim identitetom i službom trebaju odgovoriti na zahtjevnost trenutka i na potrebe učenika u konkretnom povijesnom trenutku.⁴ Pritom smo, govoreći o identitetu vjeroučitelja, naglasak stavili na razmatranje profesionalnog identiteta vjeroučitelja, imajući pred sobom činjenicu da »profesionalni identitet ovisi o kontekstima u kojima učitelji djeluju i razvijaju se – programima inicijalnog obrazovanja, školi u kojoj rade, obrazovnoj politici, načinima upravljanja školom, programima stručnog usavršavanja učitelja, odnosu javnosti prema obrazovanju«⁵. U tom smislu, u mnogim suvremenim istraživanjima od neprocjenjive su važnosti upravo one spoznaje koje su vezane uz mišljenje vjeroučitelja o tome kako oni vide sami sebe profesionalno, jer o tome uvelike ovisi i kvaliteta njihovih odnosa koje uspostavljaju s učenicima, djelatnicima škole, roditeljima, župnim zajednicama te društvom u cjelini.

Poradi navedenih činjenica u radu smo nastojali ponajprije detaljnije razmotriti opće i specifične značajke identiteta vjeroučitelja da bismo potom

¹ Osobni, seksualni, društveni i nacionalni identitet samo su neki od danas najučestalijih pridjeva vezanih uz imenicu identitet. Usp. Wanda VISCONTI, *Identità*, u: *Dizionario di Scienze dell'Educazione*, Roma, 2008., 560–561.

² Usp. Anna OLIVERIO FERRARIS, *La ricerca dell'identità. Come nasce, come cresce, come cambia l'idea di sé*, Firenze, 2007.

³ Željko TANJIĆ, *Rastopljeni identitet*, u: *Lađa*, 4 (2009.) 2, 7.

⁴ Usp. Josip ŠIMUNOVIĆ, *Vjeroučitelji i izazovi hrvatskoga suvremenog društva i hrvatske suvremene škole*, u: *Crkva u svijetu*, 47 (2012.) 1, 94–95.

⁵ Vlasta VIZEK VIDOVIĆ (ur.), *Učitelji i njihovi mentori*, Zagreb, 2011., 27.

razmotrili percepciju vjeroučitelja o tome koliko su pojedine kvalitete važne za identitet vjeroučitelja te koliko pojedini čimbenici utječu na identitet vjeroučitelja. Smatrali smo to iznimno važnim poradi toga što nam mišljenja i stavovi vjeroučitelja, koji su uključeni u neposredni odgojno-obrazovni rad u školi, pomažu da dobijemo važan uvid u niz korisnih značajki koje nam mogu pomoći u što cjelovitijem sagledavanju svih aspekata bitnih za identitet vjeroučitelja. Time ćemo, na jednoj strani, dobiti svojevrsnu povratnu informaciju o realnom stanju identiteta vjeroučitelja, a s druge strane, spomenuta nam mišljenja, stavovi i očekivanja pružaju temelj za moguća promišljanja i davanje konkretnih prijedloga vezanih uz identitet vjeroučitelja.

Imamo li u vidu da su empirijska iskustva o identitetu vjeroučitelja u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu skromna,⁶ dobiveni rezultati daju doprinos u promišljanju i vrednovanju identiteta vjeroučitelja u Crkvi i društvu, ali nam pružaju i temelj za otvaranje pojedinih perspektiva u budućnosti. Istom nas potiču na promišljanje o tome koji su to suvremeni izazovi koji pred identitet vjeroučitelja stavljaju Crkva i društvo u cjelini, i kako na njih odgovoriti.

U radu ćemo ponajprije navesti preliminarne podatke vezane uz sam tijek istraživanja, tj. uz metodu, istraživačke varijable i postupak istraživanja. Potom želimo razmotriti svako od navedenih područja vezano uz identitet vjeroučitelja iznoseći rezultate istraživanja da bismo naposljetku iste raspravili iznoseći najvažnije spoznaje istraživanja.

1. Metoda

1.1. Sudionici istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 275 vjeroučitelja Zagrebačke nadbiskupije,⁷ od čega je 227 zaposleno u osnovnim školama, 36 u srednjim školama, 9 u osnov-

⁶ Potrebno je u ovom kontekstu ukazati na rezultate istraživanja o vjeronauku u hrvatskom školskom sustavu na području Zagrebačke nadbiskupije u sklopu kojeg se razmatraju pojedine odrednice vezane uz identitet vjeroučitelja. Usp. Valentina Blaženka MANDARIĆ – Alojzije HOBLAJ – Ružica RAZUM, *Vjeronauk – izazov Crkvi i školi. Empirijsko istraživanje na području Zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb, 2011.

⁷ Ukupni broj vjeroučitelja u Zagrebačkoj nadbiskupiji u trenutku provođenja istraživanja prema podacima Ureda za vjeronauk u školi Zagrebačke nadbiskupije bio je 870. Od toga je 39 dijecezanskih svećenika, 15 redovnika, 71 redovnica, 215 laika i 530 laikinja. Ukoliko broj vjeroučitelja u trenutku istraživanja usporedimo s brojem vjeroučitelja koji su sudjelovali u istraživanju, onda vidimo da imamo prilično reprezentativan uzorak s obzirom na broj dijecezanskih svećenika, redovnika, redovnica i laika vjeroučitelja u Zagrebačkoj nadbiskupiji, koji odgovara jednoj trećini vjeroučitelja s obzirom na civilni/crkveni status. Valja pritom istaknuti da se broj vjeroučitelja u Zagrebačkoj nadbiskupiji,

noj i srednjoj školi, a 3 u školi centru za djecu s posebnim potrebama. Od sveukupnog broja ispitanika, u istraživanju je sudjelovalo 89 vjeroučitelja i 185 vjeroučiteljica, od čega 233 laika i 42 crkvena službenika. Prosječna dob vjeroučitelja bila je 38,1 godina.

1.2. Istraživačke varijable

Podatci korišteni u ovom radu prikupljeni su sveobuhvatnim anketnim upitnikom koji je izrađen za potrebe istraživanja različitih aspekata formacije vjeroučitelja. Identitet vjeroučitelja operacionaliziran je preko sljedećih skupina istraživačkih varijabli: a) opće i specifične značajke identiteta vjeroučitelja; b) važnost pojedinih kvaliteta za identitet vjeroučitelja; c) utjecaj pojedinih čimbenika na identitet vjeroučitelja.

Unutar svake od ovih skupina varijabli od vjeroučitelja je nizom pitanja zatražena procjena, mišljenje i stavovi o konkretnim odrednicama identiteta vjeroučitelja. Sva su pitanja uključivala procjenu na Likertovoj skali s različitim formatima za odgovaranje.

Uz podatke koji se odnose na identitet vjeroučitelja, u radu smo se u analizama koristili i sljedećim podacima koji se odnose na: a) civilni/crkveni status vjeroučitelja; b) spol vjeroučitelja; c) staž vjeroučitelja; d) dob vjeroučitelja. U skladu s time, formirali smo četiri skupine vjeroučitelja.

1.3. Postupak istraživanja

Istraživanje, čiji rezultati su izloženi u ovom radu, provedeno je kao dio šireg istraživačkog projekta usmjerenog na razmatranje procesa formacije vjeroučitelja u Zagrebačkoj nadbiskupiji,⁸ a vremenski period provedbe bio je od prosinca 2008. godine do siječnja 2009. godine. Postupak provođenja istraživanja započeo je na jednom od redovitih susreta vjeroučitelja u Zagrebu gdje su vjeroučitelji bili upoznati s temeljnim ciljevima istraživanja, načinom davanja odgovora te s načinom objavljivanja rezultata. Svakom vjeroučitelju osobno je predana omotnica u kojoj se nalazio anketni upitnik i plaćena poštarina za povrat upitnika. Cjelokupno istraživanje provedeno je anonimno. Od podijel-

u odnosu na godinu istraživanja, smanjio uslijed podjele Zagrebačke nadbiskupije (5. XII. 2009.) na Sisačku biskupiju i Bjelovarsko-križevačku biskupiju te danas iznosi 652.

⁸ Istraživanje o formaciji vjeroučitelja provedeno je na zamolbu autora ovoga članka i uz odobrenje Ureda Zagrebačke nadbiskupije za vjeronauk u školi u svrhu izrade doktorske disertacije pod nazivom *L'insegnante di religione cattolica in un contesto di cambiamenti socio-religiosi. Ricerca empirica sulla formazione degli Insegnanti di religione cattolica nell'Arcidiocesi di Zagabria in Croazia* na Papinskome sveučilištu Salesiana u Rimu.

ljenih 418 primjeraka upitnika, na unaprijed određenu adresu vraćeno je 275 ispunjenih primjeraka upitnika, što predstavlja vrlo dobar povrat od 65,78%.

1.4. Metoda obrade podataka

U analizi podataka korišteno je nekoliko statističkih i multivarijantnih pristupa. U opisanju pojedinih varijabli, korišteni su uobičajeni deskriptivni statistički postupci kao što su frekvencije, postotci, aritmetičke sredine i pripadajuće standardne devijacije. Uspoređivanje podataka, kod usporedbi učestalosti javljanja, odnosno kod usporedbi prosječnih vrijednosti ili raspršenja, izrađeno je korištenjem hi-kvadrat testa (χ^2) te jednosmjernim analizama varijance.

2. Rezultati istraživanja

U izlaganju rezultata ponajprije ćemo prikazati rezultate koji se odnose na demografska obilježja vjeroučitelja, tj. na opće i specifične značajke vjeroučitelja u Zagrebačkoj nadbiskupiji. Zatim ćemo pružiti detaljniji uvid u identitet vjeroučitelja razmatrajući važnost pojedinih kvaliteta koje pridonose izgradnji identiteta vjeroučitelja. Naposljetku ćemo analizirati na koji način vjeroučitelji percipiraju važnost pojedinih čimbenika koji utječu na identitet vjeroučitelja.

2.1. Pokazatelji općih i specifičnih značajki vjeroučitelja

2.1.1. Dobna struktura

S obzirom na dobnu strukturu vjeroučitelja, vidljivo je da skoro pola ispitanika čine vjeroučitelji između 30 i 39 godina, dok su najmanje brojna skupina oni vjeroučitelji koji imaju više od 60 godina života (3,3%) (tab. 1).

Tablica 1. Dob vjeroučitelja

	N	%
20 – 29	50	18,3
30 – 39	129	47,3
40 – 49	51	18,7
50 – 59	34	12,5
60 – 65	9	3,3
SVEUKUPNO	273	100,0

Najveći broj vjeroučitelja koji pripada dobnoj skupini između 30 i 39 godina na neki način je i očekivan. Naime, vjeroučitelji te dobne skupine u vrijeme demokratskih promjena od prije dva desetljeća i uvođenjem katoličkoga vjeronauka u hrvatski školsko-obrazovni sustav bili su pred biranjem životnog poziva, što je mnoge od njih i potaknulo na izbor vjeroučiteljskog poziva, poradi čega i pojačani interes za studiranjem unutar studijskih programa na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu nakon 1990. godine.

2.1.2. Spol vjeroučitelja

Sljedeća varijabla važna za opisivanje i razumijevanje profila naših vjeroučitelja svakako je spol. Vidimo kako u našem uzorku većina ispitanika čine vjeroučiteljice, njih 67,5%, dok je vjeroučitelja 32,5% (tab. 2).

Tablica 2. Spol vjeroučitelja

	N	%
Žena	185	67,5
Muškarac	89	32,5
SVEUKUPNO	274	100,0

Pitanje zastupljenosti obaju spolova unutar pojedinih poziva, pa tako i u kontekstu poziva vjeroučitelja, moguće je promatrati u različitim kontekstima i iz različitih perspektiva. Iz dostupnih podataka razvidno je kako općenito u Hrvatskoj postoji veća zainteresiranost ženske populacije za rad u odgojno-obrazovnim ustanovama.⁹

⁹ Razlika u postotku između ženskih i muških nastavnika u Hrvatskoj najveća je u osnovnim školama, gdje je zaposleno 84,6% žena, dok je u srednjim školama zaposleno 65% žena. Usp. *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2012.*, u: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2012.pdf (11. III. 2013.). Ukoliko usporedimo taj broj s istraživanjem o vjeroučiteljima u Italiji, onda vidimo također velik udio ženske populacije, štoviše, generalno gledajući, skoro 90% vjeroučitelja su žene. Usp. Zelindo TRENTI – Guglielmo MALIZIA, *Una disciplina in evoluzione. Terza indagine nazionale sull'insegnante di religione cattolica nella scuola della riforma*, Leumann (TO), 2005., 76; CENTRO STUDI PER LA SCUOLA CATTOLICA, *Dieci anni di ricerche (1998 – 2008). Scuola cattolica in Italia*, Guglielmo Malizia – Sergio Ciatelli (ur.), Brescia, 2008., 89.

2.1.3. Crkveni/civilni status vjeroučitelja

Jedno od zasigurno vrlo važnih pitanja kada se razmatra identitet vjeroučitelja, svakako je pripadnost crkvenom, odnosno civilnom statusu na temelju kojega se mogu utvrditi brojne razlike u razmišljanjima i vrednovanju pojedinih aspekata vezanih uz identitet vjeroučitelja. Kao što se može vidjeti, većinu vjeroučitelja čine laici, njih 84,7%, dok je crkvenih službenika¹⁰ zajedno 15,3% (tab. 3).

Tablica 3. Crkveni/civilni status vjeroučitelja

	N	%
Laik/-inja	233	84,7
Redovnica	25	9,1
Biskupijski svećenik	12	4,4
Svećenik redovnik	5	1,8
SVEUKUPNO	275	100,0

Analizom dostupne sekundarne građe¹¹ utvrdili smo kako je danas, u odnosu na godinu uvođenja katoličkoga vjeronauka u škole, manji broj crkvenih službenika vjeroučitelja, a u stalnom je porastu broj laika. Taj fenomen, s jedne strane, valja objasniti činjenicom da u počecima uvođenja katoličkoga vjeronauka u hrvatski školski sustav nije bilo osposobljenog kadra za predavanje katoličkoga vjeronauka te su crkveni službenici, kao jedini koji su posjedovali adekvatnu izobrazbu, preuzimali službu vjeroučitelja u školi. No, s druge strane, danas se sve više susrećemo i s trendom opadanja duhovnih zvanja, osobito redovničkih,¹² što posljedično pridonosi činjenici da imamo sve manje svećenika, redovnika i redovnica vjeroučitelja.

¹⁰ U istraživanju smo se s obzirom na varijablu »pripadnost crkvenom, odnosno civilnom statusu« odlučili za pojam *crkveni službenici* (dijecezanski svećenik, svećenik redovnik, redovnica). Naime, poradi malog broja biskupijskih svećenika, svećenika redovnika i redovnica u ovom našem uzorku, a poradi obrade i analize podataka, pristupili smo formiranju dviju skupina: crkveni službenici i laici.

¹¹ Usp. Đuro HRANIĆ, Zauzetost svećenika i redovnika u katehetskom djelovanju Crkve u Hrvatskoj, u: *Katehetski glasnik*, 6 (2008.) 2, 34–49; Tomislav MARKIĆ – Verica KRAŠ VILLA (ur.), *Nadbiskupijsko savjetovanje. Građa za predsinodske rasprave u zajednicama vjernika*, Zagreb, 2005., 454, 456.

¹² Usp. Pero ARAČIĆ, Duhovna zvanja i službe u našoj Crkvi, u: *Bogoslovska smotra*, 68 (1997.) 2–3, 327. Također usp. <http://www.redovnistvo.hr/index.php/site/statistika> (26. II. 2013.).

2.1.4. Inicijalna formacija vjeroučitelja

Fakultetska izobrazba vjeroučitelja odvija se u sklopu studijskih programa na crkvenim teološkim učilištima u Hrvatskoj.¹³ Razmatranje potencijalnih razlika između vjeroučitelja različite inicijalne formacije svakako može pružiti zanimljive i različite spoznaje te dati uvid u moguće razlike u pristupima i vrednovanju vlastitog identiteta i službe vjeroučitelja te katoličkog vjeronauka uopće. U tab. 4 prikazan je broj vjeroučitelja s obzirom na završeni studijski program inicijalne formacije.

Tablica 4. Vjeroučitelji s obzirom na završenu inicijalnu formaciju

	N	%
Katehetski institut KBF-a	155	50,7
Filozofsko-teološki studij KBF-a	93	30,4
Institut za teološku kulturu laika KBF-a	26	8,5
Religijske znanosti (FF Družbe Isusove)	18	5,9
Neki drugi studij uz dopunski dodiplomski studij	14	4,5
SVEUKUPNO	306	100,0

Na temelju našeg istraživanja možemo utvrditi kako je svaki drugi vjeroučitelj u Zagrebačkoj nadbiskupiji završio Katehetski institut, a zatim slijede oni sa završenim Filozofsko-teološkim studijem (30,4%). Nešto je manje od jedne petine svih ostalih vjeroučitelja koji su inicijalnu formaciju stekli izvan ovih dvaju studijskih programa.

Izloženi rezultati u tab. 4 također nam pružaju osnovu za još jedan uvid koji dodatno oslikava formaciju vjeroučitelja. Naime, kao što se može vidjeti, ukupni broj vjeroučitelja u našem istraživanju je 275, a sveukupni broj odgovora s obzirom na završeni program inicijalne formacije je 306, iz čega pro-

¹³ Ovdje se misli na KBF u Zagrebu, KBF u Splitu, KBF u Đakovu te na Teologiju u Rijeci koja je afilirana KBF-u u Zagrebu. Od studijskih programa na KBF-u u Zagrebu, u sklopu kojih se danas odvija formacija vjeroučitelja, posebno mjesto zauzima *Katehetski institut*, te *Filozofsko-teološki studij*. Valja spomenuti i *Institut za teološku kulturu laika* pri KBF-u kao i *Religijske znanosti* Filozofskog fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu koje je završio određeni broj vjeroučitelja, a kojima je ta diploma uzeta kao dostatna akademska izobrazba za vršenje vjeroučiteljske službe, uslijed nedovoljnog broja osposobljenog kadra. No danas ta dva instituta više nisu dostatna za izobrazbu vjeroučitelja, jer se programom studija ne usredotočuju u užem smislu riječi na službu vjeroučitelja, već daju širu razinu znanja glede teoloških i filozofskih spoznaja.

izlazi da je određeni broj vjeroučitelja završio više od jednoga studijskog programa. Jesu li, s obzirom na tu činjenicu, posrijedi razlozi osobne ili objektivne naravi, u ovom radu ne možemo znati, budući da to nije bio predmet našega istraživanja.

2.1.5. Škola – mjesto vjeroučiteljske službe

Iako ne postoji razlika u programu formacije vjeroučitelja glede njihova potencijalnog zapošljavanja u osnovnoj ili srednjoj školi, ipak dinamika rada i okruženje u osnovnim, odnosno srednjim školama mogu bitno pridonijeti razlikama u mišljenjima vjeroučitelja s obzirom na njihov identitet, formaciju, identitet katoličkoga vjeronauka, način pristupa radu itd. U tab. 5 prikazana je raspodjela vjeroučitelja s obzirom na mjesto rada.

Tablica 5. Institucija vjeroučiteljske službe

	N	%
Osnovna škola	227	82,5
Srednja škola	36	13,1
Osnovna i srednja škola	9	3,3
Škola/centar za djecu s posebnim potrebama	3	1,1
SVEUKUPNO	275	100,0

Većina ispitanika su vjeroučitelji koji predaju vjeronauk u osnovnoj školi, njih 82,5%, dok onih u srednjoj školi ima 13,1%, a onih koji rade u osnovnoj i srednjoj školi 3,3%. Neznatan je broj onih koji rade u školi/centru za djecu s posebnim potrebama,¹⁴ tj. 1,1%.

2.1.6. Vjeroučiteljski staž

Vrijeme vjeroučiteljske službe u školi jedna je od varijabli koja nam pomaže u vrednovanju stanja katoličkoga vjeronauka, formacije vjeroučitelja kao i u na-

¹⁴ Spomenute škole/centri osnovne su, odnosno srednje škole koje rade s učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, tj. s učenicima s teškoćama u razvoju, s učenicima s teškoćama u učenju, problemima u ponašanju i emocionalnim problemima, s učenicima s teškoćama uvjetovanim odgojnim, socijalnim, ekonomskim, kulturalnim i jezičnim čimbenicima. Usp. HRVATSKI SABOR, Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, u: *Narodne novine*, 87/2008.

činu promišljanja njihove uloge u Crkvi i u društvu. Najviše vjeroučitelja, njih 43,3%, imaju najviše vjeroučiteljskog staža u školi, tj. između 11 i 17 godina, dok njih 26,7% vrše službu unazad posljednjih pet godina (tab. 6).

Tablica 6. Vjeroučiteljski staž

	N	%
11 – 17 godina	117	43,3
6 – 10 godina	81	30,0
1 – 5 godina	72	26,7
SVEUKUPNO	270	100,0

Primjećujemo da s godinama prisutnosti katoličkoga vjeronauka u školi opada broj novozaposlenih vjeroučitelja. To je i razumljivo poradi toga što su radna mjesta vjeroučitelja u osnovnim i srednjim školama u Zagrebačkoj nadbiskupiji popunjena, a posrijedi je i mlađa populacija vjeroučitelja. Taj trend će se nastaviti s godinama, ne samo u Zagrebačkoj nadbiskupiji, nego u čitavoj Hrvatskoj, tj. mogućnost zaposlenja vjeroučitelja će opadati, što je vidljivo i u ovom našem slučaju.

2.2. Važnost pojedinih kvaliteta za identitet vjeroučitelja

Po upoznavanju pokazatelja vezanih uz osnovne i specifične značajke vjeroučitelja, željeli smo pobliže razmotriti mišljenje vjeroučitelja o važnosti pojedinih kvaliteta za identitet vjeroučitelja. Naime, svako zanimanje pred kandidata postavlja određene zahtjeve, traženje pojedinih kvaliteta, kako onih ljudskih tako i profesionalnih. Kvalitete vjeroučitelja važne za izgradnju njegova identiteta propisane su, između ostaloga, crkvenim dokumentima,¹⁵ a predmet su istraživanja i brojnih stručnih studija.¹⁶ No, svjesni da se »identitet ne može izreći nabrajajući različite kategorije, sposobnosti, datosti, kvalitete,

¹⁵ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, Zagreb, 1998., 58–64; Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture, u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, Nedjeljko Pintarić (ur.), Zagreb, 2001., 41–50; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, Zagreb, 2003., 29–31.

¹⁶ Usp. Valentina Blaženka MANDARIĆ – Ružica RAZUM (ur.), *Identitet kao odgojno-obrazovna vrjednota. Zbornik radova s tribina Zajednički vidici*, Zagreb, 2011.; Valentina MANDARIĆ – Alojzije HOBLAJ – Ružica RAZUM, *Vjeronauk – izazov Crkvi i školi*.

nego se gradi po onome smislu što ga pojedinac pridaje svemu tome, [odno-
sno] osobni se identitet zapravo sastoji od primljenih sadržaja i o stavu osobe
prema njima«,¹⁷ u ovome dijelu pokušat ćemo razmotriti stavove vjeroučite-
lja prema određenim kvalitetama koje su važne za njihov identitet. Upravo
poradi toga, iznesene kvalitete odnose se na spomenute sadržaje koje je vjero-
učitelj tijekom života primio, posebno tijekom inicijalne i stručne formacije, a
neophodne su za identitet jednog vjeroučitelja.

Tablica 7. U kojoj mjeri vjeroučitelji smatraju važnim pojedine kvalitete za identitet vjeroučitelja?

Pojedine kvalitete vjeroučitelja		Raspodjela odgovora					Prosječna procjena važnosti	
		nimalo	malo	dosta	puno	uku- pno	M	SD
stručnost u sadržajima katoličke vjere	N	0	2	115	158	275	3,57	0,51
	%	0,0	0,7	41,8	57,5	100,0		
duboka osobna vjera	N	2	5	45	223	275	3,78	0,50
	%	0,7	1,8	16,4	81,1	100,0		
dijalog s drugima	N	0	10	147	117	274	3,39	0,56
	%	0,0	3,6	53,6	42,7	100,0		
ekumenska otvorenost	N	0	25	176	73	274	3,18	0,57
	%	0,0	9,1	64,2	26,6	100,0		
tehničko-organizacijska sposobnost	N	0	41	186	48	275	3,03	0,57
	%	0,0	14,9	67,6	17,5	100,0		
poznavanje društveno-religijskih promjena	N	0	32	151	92	275	3,22	0,64
	%	0,0	11,6	54,9	33,5	100,0		
čudoredno ponašanje	N	5	5	80	184	274	3,62	0,62
	%	1,8	1,8	29,2	67,2	100,0		

Možemo vidjeti da vjeroučitelji smatraju da je *duboka osobna vjera* kvali-
teta koja u najvećoj mjeri utječe na identitet vjeroučitelja (M=3,78), dok je *teh-
ničko-organizacijska sposobnost* vrednovana kao kvaliteta koja u najmanjoj mjeri
utječe na identitet vjeroučitelja (M=3,03) (tab. 7).

Iako je osobna vjera na općenitoj razini prevladala u mišljenjima vjero-
učitelja, dubinskom analizom strukture i valencije odgovora, tj. analizom

¹⁷ Mihály SZENTMÁRTONI, Izgradnja identiteta mladih u današnjem društvu, u: *Lada*, 4 (2009.) 2, 34.

univarijantnih i multivarijantnih statističkih pokazatelja koji su dobiveni usporedbom prosječnih vrijednosti i variranja u analizi varijanci, uočava se da su vjeroučitelji, formirani u pojedine skupine, različito vrednovali važnost pojedinih kvaliteta za identitet jednog vjeroučitelja (Tab. 8.).

Tablica 8. Usporedba različitih skupina vjeroučitelja s obzirom na njihovu percepciju važnosti pojedinih kvaliteta za identitet vjeroučitelja

Vjeroučiteljske skupine	Crkveni službenici/ laici		Vjeroučitelji/ vjero- učiteljice		Stož vjeroučitelja		Dob vjeroučitelja	
	F	p	F	p	F	p	F	p
Pojedine kvalitete vjeroučitelja								
stručnost u sadržajima katoličke vjere	1,09	0,298	0,45	0,504	1,29	0,277	1,04	0,384
duboka osobna vjera	0,59	0,442	0,81	0,368	3,06	0,048	3,60	0,007
dijalog s drugima	3,73	0,055	0,33	0,565	1,57	0,209	4,38	0,002
ekumenska otvorenost	3,37	0,067	3,83	0,050	0,55	0,577	1,17	0,323
tehničko-organizacijska sposobnost	0,00	0,984	2,51	0,114	3,65	0,027	2,22	0,067
poznavanje društveno- religijskih promjena	0,23	0,629	0,33	0,566	0,74	0,480	1,04	0,389
čudoredno ponašanje	3,73	0,055	0,66	0,417	0,84	0,434	1,39	0,239

Primjerice, tako glede civilnog/crkvenog statusa, vjeroučitelji laici u odnosu na crkvene službenike pridaju veću važnost dijalogu s drugima, smatrajući ga kvalitetom koja u velikoj mjeri utječe na identitet vjeroučitelja.

S obzirom na spol, vjeroučiteljice su u odnosu na vjeroučitelje mišljenja da je ekumenska otvorenost kvaliteta koja znatno utječe na identitet vjeroučitelja.

Iz rezultata našeg istraživanja, s obzirom na vjeroučiteljski staž, proizlazi da vjeroučitelji s najdužim stažem u vjeroučiteljskoj službi (11 – 17 godina) smatraju osobnu vjeru najznačajnijom kvalitetom koja utječe na identitet vjeroučitelja, za razliku od vjeroučitelja s manjim radnim stažem u školi. Također,

tehničko-organizacijska sposobnost pokazala se statistički značajnom kvalitetom u usporedbi s radnim stažem vjeroučitelja pri čemu je vjeroučitelji koji su u službi 6 – 10 godina smatraju kvalitetom koja u najvećoj mjeri utječe na identitet vjeroučitelja.

Dobna razlika vjeroučitelja u usporedbi s pojedinim kvalitetama vjeroučiteljske službe pokazuje da vjeroučitelji starije životne dobi, tj. oni između 60 i 65 godina, u usporedbi s vjeroučiteljima mlađe dobi (22 – 29 godina) smatraju osobnu vjeru značajnom kvalitetom koja utječe na identitet vjeroučitelja. No, s druge strane, ukoliko kvalitetu dijaloga s drugima usporedimo s dobnom strukturom vjeroučitelja, vidimo da je vjeroučitelji mlađe životne dobi (30 – 39), u odnosu na vjeroučitelje starije životne dobi, smatraju značajnom kvalitetom koja utječe na identitet vjeroučitelja.

2.3. Utjecaj pojedinih čimbenika na identitet vjeroučitelja

Na identitet vjeroučitelja, osim primljenih sadržaja, utječu i izvanjske, društvene ponude vrijednosnih sustava. Naime, svaka nova životna situacija ili iskustvo provjeravaju čvrstoću identiteta, stoga je svaki pojedinac svakodnevno pozvan na preispitivanje i redefiniranje osobnog identiteta.¹⁸ Unutar suvremenog društva koje obilježava fleksibilnost i promjenjivost, vjeroučitelj će se susresti s nizom izvanjskih pojava, promjena prema kojima ne može ostati indiferentan, već će o njima ovisiti stabilnost i čvrstoća njegova identiteta.

Stoga se u ovome dijelu želimo usredotočiti na neke od izvanjskih čimbenika koji utječu na identitet vjeroučitelja i vidjeti koliko isti utječu na mišljenje vjeroučitelja s obzirom na različite skupine, kako bismo naposljetku stekli uvid u moguće razlike i sličnosti među vjeroučiteljima formiranih po različitim skupinama.

Na temelju izračuna prosječnih procjena važnosti, možemo vidjeti da su vjeroučitelji pridali najveću važnost čimbeniku *zauzetost Crkve za vjeroučitelje* kao onom koji u najvećoj mjeri utječe na identitet vjeroučitelja ($M=3,56$), dok je čimbenik *odnos hrvatskih medija prema Crkvi* vrednovan kao onaj koji u najmanjoj mjeri utječe na identitet vjeroučitelja ($M=2,54$) (tab. 9).

¹⁸ Usp. Valentina MANDARIĆ, *Mladi integrirani i(li) marginalizirani*, Zagreb, 2009., 81–82.

Tablica 9. Mišljenje vjeroučitelja s obzirom na utjecaj pojedinih čimbenika na identitet vjeroučitelja

Pojedini čimbenici		Raspodjela odgovora					Prosječna procjena važnosti	
		nimalo	malo	dosta	puno	Ukupno	M	SD
društveno-religiozne promjene u Hrvatskoj	N	14	82	147	31	274	2,71	0,73
	%	5,1	29,9	53,6	11,3	100,0		
odnos medija u Hrvatskoj prema Crkvi	N	32	89	125	28	274	2,54	0,83
	%	11,7	32,5	45,6	10,2	100,0		
klima unutar škole prema katoličkom vjeronauku	N	15	41	164	54	274	2,94	0,75
	%	5,5	15,0	59,9	19,7	100,0		
prihvatanje vjeroučitelja u hrvatskom društvu	N	14	48	160	52	274	2,91	0,75
	%	5,1	17,5	58,4	19,0	100,0		
zauzetost Crkve za vjeroučitelje	N	2	16	82	173	273	3,56	0,64
	%	0,7	5,9	30,0	63,4	100,0		

Detaljnijom analizom strukture i valencije odgovora uočavaju se određene razlike u promišljanju pojedinih skupina vjeroučitelja s obzirom na njihovu percepciju o utjecaju pojedinih čimbenika na identitet vjeroučitelja, što ukazuje da vjeroučitelji nisu uniformni u svom promišljanju (tab. 10).

Tablica 10. Usporedba različitih skupina vjeroučitelja s obzirom na njihovu percepciju o utjecaju pojedinih čimbenika na identitet vjeroučitelja

Vjeroučiteljske skupine	Crkveni službenici/laici		Vjeroučitelji/vjeroučiteljice		Stož vjeroučitelja		Dob vjeroučitelja	
	F	p	F	p	F	p	F	p
društveno-religiozne promjene u Hrvatskoj	12,25	0,001	5,12	0,024	6,78	0,001	2,01	0,093
odnos hrvatskih medija prema Crkvi	3,97	0,047	6,43	0,012	8,19	0,000	5,65	0,000
klima unutar škole prema katoličkom vjeronauku	0,12	0,728	0,07	0,792	6,57	0,002	3,55	0,008
prihvatanje vjeroučitelja u hrvatskom društvu	0,02	0,894	1,37	0,242	4,82	0,009	3,01	0,0189
zauzetost Crkve za vjeroučitelje	3,49	0,063	0,19	0,660	1,68	0,189	2,23	0,066

Iz ove opsežnije analize strukture i valencije odgovora možemo uočiti da su crkveni službenici, za razliku od vjeroučitelja laika, mišljenja da su društveno-religijske promjene iznimno važan čimbenik koji utječe na identitet vjeroučitelja.

S obzirom na spol, vjeroučitelji u odnosu na vjeroučiteljice smatraju da društveno-religijske promjene, kao i odnos hrvatskih medija prema Crkvi, u znatnoj mjeri pridonose izgradnji identiteta vjeroučitelja.

Glede vjeroučiteljskog staža u školi, zanimljivo je primijetiti da vjeroučitelji s najmanjim radnim stažem (1 – 5 godina) smatraju u odnosu na vjeroučitelje s više radnog staža u školi da društveno-religijske promjene, odnos hrvatskih medija prema Crkvi te klima unutar škole prema katoličkom vjeronauku u velikoj mjeri utječu na identitet vjeroučitelja.

I dob vjeroučitelja pokazala se statistički značajnom skupinom u usporedbi s pojedinim čimbenicima vezanima uz identitet vjeroučitelja. Naime, dok s jedne strane, vjeroučitelji najmlađe životne dobi (22 – 29 godina) smatraju, u odnosu na vjeroučitelje ostalih životnih dobi, da je odnos hrvatskih medija prema Crkvi iznimno važan čimbenik koji utječe na identitet vjeroučitelja, s druge strane, vjeroučitelji iznad 60 godina mišljenja su da je klima unutar škole prema katoličkom vjeronauku čimbenik koji u velikoj mjeri utječe na identitet vjeroučitelja.

3. Rasprava o rezultatima istraživanja

Nakon uvida u rezultate istraživanja želimo se pobliže usredotočiti na najznačajnije spoznaje dobivene istraživanjem te ih pokušati kontekstualno razumjeti. Poradi boljšega kontekstualnog razumijevanja u raspravi ćemo uzeti u obzir i neka komparativna istraživanja o vjeroučiteljima u Hrvatskoj na temelju kojih se rezultati ovog istraživanja mogu bolje razumjeti.

3.1. Važnost pojedinih kvaliteta za identitet vjeroučitelja

S obzirom na vrednovanje važnosti pojedinih kvaliteta kao i njihova utjecaja na identitet vjeroučitelja, vidjeli smo na temelju rezultata ovog istraživanja da vjeroučitelji smatraju duboku osobnu vjeru kvalitetom koja u najvećoj mjeri utječe na identitet vjeroučitelja. Ovo mišljenje vjeroučitelja jasno pokazuje svijest o tome da oni moraju poznavati ne samo temeljne sadržaje vjere, tj. biti teološki osposobljeni, nego da se od njih očekuje duboko kršćansko iskustvo, življeno na osobnoj razini, odnosno autentično svjedočanstvo, jer osim što su posrednici

sadržaja, oni su prije svega vjerodostojni svjedoci sadržaja.¹⁹ No, pritom valja istaknuti da se zadatak vjeroučitelja kao svjedoka ne sastoji u tome da se nameće vlastito viđenje vjere i vjerskog života, već u tome da omogući učenicima osobno susresti se s temeljnim svjedocima vjere. U suprotnom »prerevni vjeroučitelji mogu, ne poštujući tuđu slobodu i ritam hoda u vjeri, nametnuti vlastite slike o Bogu, vlastito vjerničko iskustvo (krivo ili pravo, svejedno), vlastitu duhovnost i pobožnost (krivu ili pravu, svejedno). Često dobronamjerni pritisci i poticaji vjeroučitelja, koji idu za tim da učenike pokrenu u smjeru intenzivnijeg vjerskog angažmana, postižu upravo suprotne učinke.«²⁰

Zanimljivo da vjeroučitelji s najdužim radnim stažem, tj. između 11 i 17 godina službe, kao i oni starije životne dobi (60 – 65 godina), u odnosu na ostale skupine vjeroučitelja, smatraju da je duboka osobna vjera vrlo važna kvaliteta za identitet vjeroučitelja. Primjećujemo, naime, da s povećanjem radnog staža i životne dobi vjeroučitelja, raste stupanj vrednovanja osobne vjere kao vrlo važne kvalitete za identitet vjeroučitelja, odnosno iskustvo rada u vjeroučiteljskoj službi kao i životno iskustvo vjeroučitelja pridonose visokom vrednovanju osobne vjere.²¹

Danas se na svim područjima društvenog i crkvenog djelovanja ističe važnost dijaloga, a na području odgoja i obrazovanja ističe se dijalog i međusobna suradnja svih onih koji su uključeni u odgojno-obrazovni rad u školi, a sve u svrhu promicanja cjelovitog odgoja učenika. Poradi toga je i vjeroučitelj u svojoj službi pozvan na dijalog s drugima,²² imajući pred sobom činjenicu da u tom dijalogu treba uvijek težiti međusobnom razumijevanju različitosti i specifičnosti te da treba postati svjestan vlastitoga identiteta, ali ga znati i komunicirati drugima.²³ Iz podataka našeg istraživanja razvidno je da vjero-

¹⁹ Usp. BENEDETTO XVI, *La dimensione religiosa rende uomo più uomo. Discorso agli Insegnanti di Religione Cattolica*, u: *L'Osservatore Romano*, 26. IV. 2009., 1; Tomislav IVANČIĆ, *Vjeroučitelj izazov hrvatskom društvu*, Zagreb, 2010., 37.

²⁰ Ružica RAZUM, *O vjeroučitelju svjedoku u svjetlu dokumenta »Pozvani na svetost«, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 131 (2003.) 4, 259.

²¹ U tom smislu, valja napomenuti da se unutar brojnih istraživanja o religioznosti u hrvatskom društvu kao prediktor veće religioznosti vrlo često pojavljuje upravo starija dob, kao u ovom našem primjeru, odnosno istraživanju. Usp. Gordan ČRPIĆ – Siniša ZRINŠČAK, *Između identiteta i svakodnevnog života. Religioznost u hrvatskom društvu iz europske komparativne perspektive*, u: Josip BALOBAN (ur.), *U potrazi za identitetom. Komparativna studija vrednota: Hrvatska i Europa*, Zagreb, 2005., 80; Dinka MARINOVIĆ JEROLIMOV, *Tradicionalna religioznost u Hrvatskoj 2004.: između kolektivnoga i individualnoga*, u: *Sociologija sela*, 43 (2005.) 2, 289–302.

²² Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, 30.

²³ Usp. Giuseppina ZUCCARI, *La cura dell'altro come competenza dell'IdR. Identità, alterità, relazione*, u: *Religione e Scuola*, 31 (2002.) 2, 75.

učitelji mlađe životne dobi, u odnosu na one starije životne dobi, te vjeroučitelji laici, za razliku od crkvenih službenika, smatraju da je dijalog s drugima kvaliteta koje uvelike utječe na identitet vjeroučitelja. Možemo pretpostaviti je da vjeroučitelji mlađe životne dobi baš kao i vjeroučitelji laici lakše ostvaruju pristup drugima, otvoreniji su za nepredvidivosti te u dijalogu vide ključ uspjeha i na taj način izgrađuju svoj identitet ali i pridonose razumijevaju tog identiteta, poradi čega i tako visoko vrednovanje dijaloga s drugima. Ujedno kvalitetnim dijalogom s drugima i međusobnom suradnjom vjeroučitelji progovaraju o svojoj stručnosti za rad u odgojno-obrazovnoj ustanovi te razbijaju stereotipe o tome da su vjeroučitelji »produžena ruka Crkve« ili pak da »Crkva vjeronaukom dominira školom«.²⁴

3.2. Utjecaj pojedinih čimbenika na identitet vjeroučitelja

S obzirom na važnost pojedinih čimbenika koji utječu na identitet vjeroučitelja, važna spoznaja koja proizlazi iz rezultata istraživanja vezana je uz mišljenje vjeroučitelja da među pojedinim čimbenicima zauzetost i briga Crkve za vjeroučitelje ponajviše utječe na identitet vjeroučitelja. To mišljenje zorno pokazuje svijest vjeroučitelja o tome da su, unatoč tome što su djelatnici škole, poslani u ime Crkve da u njezino ime poučavaju katolički vjeronauk te u tom smislu Crkva daje snažan biljeg identitetu vjeroučitelja, formaciji vjeroučitelja, ali i identitetu katoličkoga vjeronauka. Budući da vjeroučitelji smatraju, na jednoj općenitoj razini, da zauzetost i briga Crkve za vjeroučitelje ponajviše utječe na identitet vjeroučitelja, to posljedično poziva na promišljanje o odgovornosti koju pojedine institucije i službenici u Crkvi imaju u odnosu na vjeroučitelje. Pritom valja istaknuti da institucije, unatoč brojnim naporima i doprinosima, kao što su promicanje kvalitete vjeroučitelja, pedagoško-metodološko-didaktičkog standarda, plana i programa katoličkog vjeronauka trebaju biti osjetljivi i za potrebe vjeroučitelja te za poteškoće koje susreću u svojoj službi, kao i za uspostavljanje odnosa povjerenja i pomaganja.²⁵ Zanimljivo da su i neka druga istraživanja, s obzirom na ovaj prediktor pokazala da »vjeroučitelji očekuju snažniju podršku Crkve i njezino veće zalaganje u promicanju vjeronauka i statusa vjeroučitelja u školi i župnoj zajednici«²⁶. Budući da vjeroučitelji očekuju pomoć i podršku

²⁴ Usp. Milan ŠIMUNOVIĆ, Eklezijalnost – osnovni čimbenik vjeroučiteljske službe. Vjeroučitelj u središtu pozornosti, u: *Glas Koncila*, 14. X. 2007., 11.

²⁵ Usp. Carlo NANNI, Antropologia della relazione e formazione, u: ASSOCIAZIONE ITALIANA CATECHETI, *Formazione e comunità cristiana. Un contributo al futuro itinerario*, Luciano Meddi (ur.), Roma, 2006., 65–83.

²⁶ Valentina Blaženka MANDARIĆ – Alojzije HOBLAJ – Ružica RAZUM, *Vjeronauk – izazov Crkvi i školi*, 131.

Crkve u čije ime su poslani naučavati, Crkva je posljedično i »pozvana da katehezi posveti svoje najbolje ljudske resurse i snage ne štedeći napore i materijalna sredstva da je što bolje organizira i da obrazuje sposobno osoblje«²⁷.

Valja istaknuti da su se pojedini čimbenici koji utječu na identitet vjeroučitelja pokazali statistički značajnima u usporedbi s pojedinim skupinama vjeroučitelja. Tako su, primjerice, vjeroučitelji s najmanjim radnim stažem, tj. između 1 i 5 godina, za razliku od ostalih skupina, mišljenja kako društveno-religijske promjene više utječu na identitet vjeroučitelja. To bismo mogli tumačiti činjenicom da aktualni društveni trenutak postavlja pred Crkvu brojne izazove, traži jasnije i argumentiranije zauzimanje stava, čega sve više postaju svjesni oni vjeroučitelji koji tek započinju svoju službu u školi.

Poznato nam je, naime, da mediji stvaraju javno mnijenje kod ljudi. Stoga i ne čudi da će mnogi danas govoriti o moći medija, unutar kojih se susreću različiti načini razmišljanja, različiti stavovi i stilovi života, te je medijska kultura i postala stvarnost suvremenog čovjeka, a time i nezaobilazni izazov za pastoral našega vremena.²⁸ Iako je s društveno-religijskim promjenama u Hrvatskoj Crkva dobila mogućnost prisutnosti u javnosti i predstaviti svoje djelovanje, ipak smo svjedoci kako mediji često nisu naklonjeni Crkvi i crkvenim službenicima.²⁹ U tom kontekstu, zanimljivo je da su vjeroučitelji najmlađe životne dobi, tj. između 22 i 29 godina, u najvećoj mjeri mišljenja da je odnos hrvatskih medija prema Crkvi čimbenik koji izrazito utječe na identitet vjeroučitelja. To je na neki način i razumljivo, budući da pojedina istraživanja pokazuju da mediji snažno utječu na društvena ponašanja mladih, nezaobilazno su sredstvo u njihovom informiranju te oblikovanju životnih stilova i identiteta.³⁰

²⁷ IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u naše vrijeme* (16. X. 1979.), Zagreb, 1994., br. 15. Usp. Sabina MARUNČIĆ – Tomislav TOMASIĆ, Kakav vjeronauk u školi očekuju vjeroučitelji?, u: *Katehetski glasnik*, 6 (2008.) 1, 45.

²⁸ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Crkva i mediji. Pastoralne smjernice*, Zagreb, 2006., 19.

²⁹ »Kritici nisu izvrngute samo državne i javne ustanove, poduzeća i udruge, nego se sve više povjeduje i privatna sfera ljudi koji su na bilo koji način prisutni u javnosti. Crkva i crkveni službenici nisu izuzetak, a zbog zastupanja moralnih vrijednota mediji i javnost su prema njima posebno osjetljivi. Postoje i snažni lobiji iz područja ratne industrije, kriminala, droge i totalitarističkih režima kojima Crkva posebno smeta, stoga se traže razni načini, pa i pomoću medija, kako bi se oslabio njezin utjecaj u društvu. U pravilu se ne poštuje pravo na jednakopravnost, tj. *par conditio*, čime se Crkvi uskraćuje jednaka mogućnost za odgovor na razne neutemeljene napade, optužbe ili zaključke izvedene na temelju poopćavanja pojedinačnih negativnih slučajeva«, HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Crkva i mediji*, 26.

³⁰ Usp. Valentina MANDARIĆ, Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih, u: *Bogoslovska smotra*, 82 (2012.) 1, 132.

Izrazito važnim za uspjeh katoličkoga vjeronauka, a time i za identitet vjeroučitelja, predstavlja klima unutar škole prema katoličkom vjeronauku. Tu klimu oblikuju učenici, ostali kolege profesori, ali i sami vjeroučitelji koji svojim identitetom, djelovanjem i ophođenjem predstavljaju katolički vjeronauk prepoznatljivim, više ili manje prihvaćenim. U tom smislu, spoznaja koja proizlazi iz ovoga istraživanja jest da vjeroučitelji s manjim iskustvom vjeroučiteljske službe, smatraju klimu unutar škole prema katoličkom vjeronauku relevantnim čimbenikom za identitet vjeroučitelja, dok ipak oni koji su od samih početaka u vjeroučiteljskoj službi, prateći kontinuitet razvoja katoličkog vjeronauka u hrvatskom školsko-obrazovnom sustavu te stječući iskustvo nošenja s promjenama, ne smatraju ga važnim indikatorom.

Zaključak

Na temelju interpretacije podataka našeg istraživanja, unutar kojeg smo ispitali kvalitete i čimbenike važne za identitet vjeroučitelja, možemo primijetiti kako identitet predstavlja temelj za govor o svim ostalim aspektima vjeroučiteljske službe i katoličkoga vjeronauka uopće. Naime, vjeroučitelji su se prema navedenim kvalitetama i čimbenicima vrlo pozitivno očitovali osobno vrednujući prema mjernoj skali one za koje smatraju da imaju veće, odnosno manje značajke za njihov identitet.

Izbliza promatrajući, možemo zaključiti da je *duboka osobna vjera* među ponuđenim kvalitetama ona za koju su se vjeroučitelji izjasnili da je od velike važnosti za identitet vjeroučitelja. S obzirom na ovaj pokazatelj, u razmišljanjima vjeroučitelja značajnim su se pokazali vjeroučiteljski staž i dob vjeroučitelja. Naime, vjeroučitelji s najviše godina službe, tj. između 11 i 17 godina u najvećoj mjeri su se izjasnili da je duboka osobna vjera kvaliteta od najveće važnosti za njihov identitet, štoviše vidljivo je da s godinama vjeroučiteljskog staža raste i pridavanje značaja osobnoj vjeri. Istu činjenicu možemo primijetiti i s obzirom na vjeroučiteljsku dob, gdje s godinama vjeroučitelja raste i pouzdanje u spomenuti pokazatelj.

Nadalje, *zauzetost Crkve, njezinih institucija i službenika za vjeroučitelje* čimbenik je koji prema mišljenju vjeroučitelja u najvećoj mjeri utječe na njihov identitet. Veliko pridavanje značajnosti vjeroučitelja ovom čimbeniku progovara o tome da su vjeroučitelji, unatoč tome što su državni službenici, poslani vršiti službu u ime Crkve te posljedično i očekuju od Crkve da bude uz njih svojom zauzetošću, brigom i razumijevanjem.

Na temelju mišljenja i stavova vjeroučitelja o pojedinim obilježjima njihova identiteta možemo primijetiti koliko je zapravo identitet podložan fleksibilnosti i promjenjivosti, odnosno da svaki životni poziv i vrijeme u kojemu se ostvaruje pred nas stavlja brojne izazove, preispitivanja u razmišljanju, što posljedično pridonosi i redefiniranju samog identiteta. U tom smislu, identitet vjeroučitelja, bit će uvijek izazov, predmet vrednovanja i preispitivanja od strane onih koji ga žive, ali i od onih koji ga promatraju, jer u sebi objedinjuje govor o vjeri i življenje vjere u konkretnome povijesnom trenutku.

Summary

IDENTITY TRAITS OF RELIGION TEACHERS IN THE ARCHDIOCESE OF ZAGREB

Denis BARIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
baric.denis@gmail.com

This article presents the results of the study on specific identity traits of religion teachers in the Archdiocese of Zagreb. 275 religion teachers working in elementary schools and secondary schools on the territory of the Archdiocese of Zagreb participated in the study in which they expressed their opinions and attitudes on several identity traits of religion teachers. The article first presents both general and specific traits of religion teachers. These are then followed by the results of the questionnaire filled by religion teachers that show the importance of individual traits for the identity of religion teachers and the extent to which certain factors influence the identity of religion teachers.

Religion teachers estimated that, among those traits offered in the questionnaire, a deep personal faith is of utmost importance for the identity of religion teachers and that the care of Church for the religion teachers is one of the most important factors that influences their identity.

The results of the study offer an insight into the factual state of the identity of religion teachers, while the opinions, attitudes, and expectations of religion teachers constitute a good starting point for a reflection on, and planning and execution of those processes that will contribute to a further formation of the identity of religion teachers.

Key words: *identity, religion teacher, traits of religion teacher, identity-influencing factors, groups of religion teachers.*